

ТИПОЛОГІЯ ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УСНОМУ ПОСЛІДОВНОМУ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглянуто проблему типології вправ для формування фахової компетентності студентів магістратури в усному послідовному перекладі в зовнішньоекономічній сфері з урахуванням особистісних характеристик усного перекладача. Очікуваними результатами і кінцевими цілями навчання магістрів-філологів усного перекладу є становлення фахової перекладацької компетентності в зовнішньоекономічній сфері, яка розуміється як здатність професійного перекладача креативно використовувати когнітивні ресурси своєї мовної свідомості для розв'язання професійних завдань інтерпретації смислу в ситуаціях міжкультурної ділової комунікації. У процесі створення типології вправ визначено три етапи навчання, виокремлено типи і види вправ для навчання усного професійно орієнтованого усного перекладу.

Ключові слова: студенти магістратури; усний послідовний переклад; фахова компетентність усного перекладача; типологія вправ; етапи навчання, типи і види вправ.

Зінукова Н. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
заведуюча кафедрою англійської філології і перекладу,
Університет імені Альфреда Нобеля (г. Дніпро),
natzinukova@gmail.com

ТИПОЛОГІЯ УПРАЖНЕНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УСНОМУ ПОСЛІДОВАТЕЛЬНОМУ ПРОФЕСІОНАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

В статті розглянуто проблему типології вправ для формування фахової компетентності студентів магістратури в усному послідовному перекладі в зовнішньоекономічній сфері з урахуванням особистісних характеристик усного перекладача. Очікуваними результатами і кінцевими цілями навчання магістрів-філологів усного перекладу є становлення фахової перекладацької компетентності в зовнішньоекономічній сфері, яка розуміється як здатність професійного перекладача креативно використовувати когнітивні ресурси своєї мовної свідомості для розв'язання професійних завдань інтерпретації смислу в ситуаціях міжкультурної ділової комунікації. У процесі створення типології вправ визначено три етапи навчання, виокремлено типи і види вправ для навчання усного професійно орієнтованого усного перекладу.

Ключевые слова: студенты магистратуры; устный последовательный перевод; профессиональная компетентность переводчика; система упражнений; этапы обучения; группы упражнений.

Zinukova, Natalia,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Chair of the English Philology and Translation Department,
Dnipro Alfred Nobel University,
natzinukova@gmail.com

THE TYPOLOGY OF EXERCISES FOR TEACHING PROFESSIONAL CONSECUTIVE INTERPRETING

The problem of developing the typology of exercises for teaching students of the Master's degree consecutive interpreting of in the foreign economic sphere is in the focus of linguistic didactics nowadays. Dealing with such a problem it is necessary to take into account the personal characteristics of a translator. To solve one of the ultimate problems in training prospective interpreters at universities is to develop the system of exercises for teaching Masters professional consecutive interpreting taking into account the personal characteristics of an interpreter, who develops the ability to present a translation in the public and provide the acquisition of the knowledge necessary for the professional activity. The following methods were used: reviewing the studies on translation and interpreting competences; reconsidering educational programs and curricula; comparing the evaluation forms of graduates, industry representatives and trainers; amending educational programs and exercise systems to make them comparable. The expected results and ultimate goals of interpreting training Masters majoring in philology are the formation of professional translation competence in the foreign economic sphere, which is understood as the ability of a professional interpreter to use creatively the cognitive resources of his linguistic consciousness, to solve professional problems of interpreting meanings in situations of intercultural business communication. The exercises for training any activity should take into account its structure and specificity. The sequence of actions of an interpreter in the phase of the adoption of the translation solution corresponds to the following scheme: comprehension of the initial statement – the decision to translate – the implementation of the translation. So, in the process of creating a system of exercises for the formation of professional interpreting competence, it is necessary to determine the training stages. Taking into account the purpose of this research and the approaches described to the problem of systematization of exercises for teaching consecutive interpreting, the author distinguishes three stages: preparatory stage of knowledge acquisition and special skills of consecutive interpreting formation; the stage of skills development and the formation of special and strategic skills of consecutive interpreting in the foreign economic sphere, the stage of improvement of

special and strategic skills of the consecutive interpreting in the foreign economic sphere. For the first time the typology of exercises for teaching interpreting aimed at developing a unity of psycholinguistic mechanisms for the production of the translation text and corresponded to the ultimate goals of training Masters who will work in the field of foreign economics, was theoretically grounded. As a result of using the proposed types and kinds of exercises, some typical difficulties and errors were eliminated.

Key words: Master students; consecutive interpreting; interpreter's professional competence; system of exercises; stages of interpreter training; groups of exercises.

Постановка проблеми. Однією з нагальних потреб у навчанні перекладу взагалі й усного послідовного перекладу (УПП) зокрема є відсутність структурованої лінгводидактичної системи. Якщо в процесі навчання письмового перекладу така ситуація компенсується різними моделями навчання і власними напрацюваннями викладачів, то під час навчання усного перекладу викладачі, як правило, обмежуються набором вправ, які включають тренування мнемотехніки, переключення з одного мовного коду на інший, тренування переключення на різні типи кодування, темпу усного перекладу, опрацювання активної навички поєднання транскрипції та перекладу, нарощування активного запасу відповідностей, вправ, спрямованих на використання комплексних видів трансформацій, урахування синтаксичне розгортання і мовленнєву компресію. Підготовка перекладача має забезпечити засвоєння знань, розвиток навичок, формування вмінь та здатностей. Саме правильно і раціонально складені вправи, їх послідовність та взаємозв'язок на всіх етапах сприяють оптимальному процесу навчання у вищих закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У ході нашого дослідження було виявлено, що традиційно вправи на переклад мають характер рекомендацій і спрямовані на подолання деяких перекладацьких труднощів. Дослідники (К.Г. Бабаскіна, Т.В. Ганічева, В.І. Голишев, О.А. Істомін, О.В. Красильникова, Г.В. Пушкіна, О.В. Сапіга, О.В. Старикова, К.О. Тазіна, К.В. Тихонова, О.В. Федотова, Г.О. Христюлова, Є.О. Червінко та інші) виокремлюють підготовчі, доперекладацькі та перекладацькі вправи.

Підготовчі вправи спрямовані на зіставлення речень оригіналу та перекладу, аналіз використаних перекладацьких трансформацій, розбіжностей у їхній лексико-граматичній структурі, обраної стратегії перекладу, знаходженням типових

труднощів, аргументації перекладацького рішення. Доперекладацькі вправи спрямовані на вдосконалення володіння мовою перекладу на рівні слова та словосполучення, речення і тексту (складання синонімічних ланок, диференціація значень синонімів, стилістичне оцінювання запропонованих варіантів, перефразування, виокремлення основного смислового змісту, жанру тексту оригіналу та його особливостей, виокремлення теми-реми, ключової інформації тощо). Метою перекладацьких вправ є розвиток умінь долати труднощі, пов'язані з особливостями семантики й вживання певних мовних одиниць, а також відпрацювання вмінь використовувати різні способи і технічні прийоми перекладу.

Мета статті - обґрунтування типології вправ для навчання студентів магістратури усного послідовного професійно орієнтованого перекладу з урахуванням особистісних характеристик усного перекладача, які розвивають уміння презентації перекладу, виступу на публіці і передбачають набуття знань, необхідних для здійснення професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вправи в усіх видах мовленнєвої діяльності утворюють певну систему, всередині якої взаємопов'язані дії виконуються в порядку настання труднощів та з урахуванням послідовності розвитку й формування навичок і вмінь. Підходи до виокремлення вправ для навчання усного перекладу відзначаються різноманітністю та характеризуються певною суперечливістю. Відомо багато класифікацій типів та підтипів вправ [3; 4-7; 9; 10; 12; 15; 16].

З метою обґрунтування типології вправ для навчання УПП у зовнішньоекономічній сфері (ЗЕС), що відповідає меті і завданням нашого дослідження, доцільно проаналізувати відомі підходи. Насамперед розглянемо систему вправ В.Н. Комісарова, яка стала основою для подальших методичних розробок і є загальною для будь-якого виду перекладу (письмового та усного), зважаючи на позицію автора щодо ідентичності перекладацьких умінь для всіх видів перекладу [5; 6]. Використовуючи критерій характеру мовленнєвих дій, автор розрізняє два типи вправ: *доперекладацькі* та *перекладацькі*.

Метою вправ першого типу (доперекладацьких) є створення умов для успішного здійснення процесу перекладу, комунікативних настанов, а також перевірки наявності необхідних соціокультурних і мовних знань у студентів, демонстрація

кращих зразків розв'язання типових перекладацьких завдань, виконаних досвідченими перекладачами. Називають такі основні види вправ цього типу: аналіз паралельних текстів; розпізнання застосованих способів перекладу в тексті; критичний аналіз використаних перекладачем прийомів; відповіді на запитання до тексту; обговорення певних понять, що створюють основу тексту; складання синонімічних рядів; оцінка варіантів перекладу; перефразування висловлювань; виступи на задану тему тощо.

Перекладацькі вправи поділяють на мовні, операційні й комунікативні. Відповідно мовні спрямовані на розвиток умінь розв'язувати перекладацькі проблеми, зважаючи на особливості семантики і вживання мовних одиниць у мовах оригіналу й перекладу. Мовні вправи охоплюють лексичні, граматичні, фразеологічні й стилістичні проблеми, що виникають під час перекладу.

Наступний вид вправ – *операційні* – призначені для розвитку умінь застосовувати всі способи перекладу, які студенти вивчали протягом курсу, і поділяються на чотири групи: вправи першої групи спрямовані на ідентифікацію перекладацького прийому, другої – оцінювання доречності його застосування, третьої – використання певного прийому в процесі перекладу, четвертої – здійснення самостійного перекладацького рішення обирати і застосовувати прийоми перекладу.

Комунікативні вправи спрямовані на розвиток умінь виконувати необхідні комунікативні дії в процесі перекладу і поділяються на чотири групи: вправи на виконання дій з одиницями різних рівнів мов оригіналу і перекладу; вправи на доперекладацький аналіз тексту; вправи на маніпуляції з текстами мов оригіналу і перекладу.

З методичного погляду зазначений поділ вправ є відображенням етапів навчання перекладу, зважаючи на той факт, що переклад вважається особливим видом мовленнєвої діяльності, як зауважують деякі дослідники [15; 16]. Більш того, В.Н. Комісаров відносить до перекладацьких вправ такі, що не пов'язані з виконанням перекладацьких дій (друга група комунікативних вправ, яка спрямована на визначення теми і мети тексту оригіналу, обговорення стилістичних, граматичних і лексичних проблем перекладу; третя група – вправи на формулювання основної думки автора, перефразування тексту тощо) [5]. Також поділ перекладацьких вправ на мовні, операційні і комунікативні ґрунтується на різних критеріях.

Якщо брати за основу критерій комунікативності, то виникає питання щодо виокремлення операційних вправ у цій групі.

Схожа тенденція простежується і в класифікації вправ Л.К. Латишева [9], який пропонує виокремлення *доперекладацьких* (визначення прийомів перекладу тексту; вибір оптимального варіанта перекладу із запропонованих; розпізнання буквалізмів у тексті перекладу тощо), *змішаних* (перефразування, пошук значень слів у довідковій літературі; порівняння паралельних текстів для з'ясування застосованих способів перекладу; переклад за допомогою прийомів, запропонованих викладачем) і *перекладацьких*, які поділяються на підготовчі (аналіз матеріалу для визначення прийомів перекладу) і практичні (виконання перекладацьких дій в усіх фазах: орієнтації, виконання і контролю), груп вправ.

У працях дослідників, які розробляють методику формування перекладацької компетентності або її складників часто спостерігається змішування таких понять, як типи, види і групи вправ [3; 4]. Підсумовуючи зазначені підходи до створення системи вправ для навчання перекладу, необхідно виокремити певний підготовчий етап, на якому студенти знайомляться й засвоюють дії та операції для подальшого виконання перекладацької діяльності. Другий етап спрямований на засвоєння прийомів через аналіз готових перекладів, через застосування зазначених прийомів на різних рівнях (слова, словосполучення, речення, висловлювання), а третій етап передбачає власне переклад та його редагування.

У результаті появи низки досліджень з питань навчання УПП з'явилася можливість проаналізувати інші підходи до створення типології вправ. Виокремлюють такі їхні типи: 1. За призначенням: рецептивні вправи, спрямовані на оволодіння вмінням сприймати мовний матеріал у процесі аудіювання і читання; продуктивні вправи, пов'язані з породженням висловлювання (в усній або письмовій формі); рецептивно-продуктивні вправи, спрямовані на розвиток уміння аналітично сприймати вихідний текст і створювати висловлювання з урахуванням структури та семантики мовлення; мовні вправи передбачають виокремлення певних мовних явищ (особливості семантики та вживання певних видів мовних одиниць) та їх спеціальне тренування; операціональні вправи спрямовані на розвиток умінь використовувати вивчені моделі, трансформації і технічні

прийоми перекладу; комунікативні вправи передбачають удосконалення навичок і мовленнєвих умінь та різні маніпуляції в процесі репродукування аудіовізуального тексту, що вимагає виконання завдань різного рівня під час передавання змісту оригіналу: коротке/повне викладення, переклад-переказ, контроль розуміння тексту тощо; тренувальні вправи спрямовані на формування перекладацьких навичок та вмінь і на закріплення набутих знань. 2. За способом виконання: аудитивні/візуальні вправи, призначені для сприйняття за допомогою слухового/зорового аналізатора; одномовні та двомовні вправи, у процесі виконання яких застосовують або не застосовують рідну мову; вправи, що виконуються вихідною мовою та мовою перекладу; аудиторні та позааудиторні вправи, що передбачають роботу на практичних заняттях з усного перекладу або самостійну позааудиторну роботу з використанням Інтернет-технологій; індивідуальні та групові вправи, що характеризуються високим рівнем самостійності, урахуванням індивідуальних особливостей студентів (когнітивних, психологічних та фізіологічних) та активною діяльністю усіх студентів.

При цьому будь-який вид вправ може виконуватися однією/двома мовами, вихідною мовою або мовою перекладу, призначений для виконання в аудиторії або самостійно з використанням Інтернет-технологій, а також передбачає як індивідуальну, так і групову роботу, залежно від цілей конкретного завдання [14, с. 83–84].

Інша класифікація ґрунтується на більш докладних критеріях і виокремлює такі типи вправ для навчання усного перекладу: 1. За метою вправи розрізняють таким чином: рецептивні, що спрямовані на сприйняття тексту; продуктивні, призначені для породження тексту; рецептивно-продуктивні, що спрямовані на аналітичне сприйняття та синтетичне породження смислу тексту. 2. За призначенням вправи поділяють на: мовленнєві/перекладацькі; аспектні (лексичні, граматичні, структурно-композиційні); комплексні. 3. За способом виконання розрізняють вправи: одномовні; двомовні. 4. За продуктом виконання: вправи, що виконуються вихідною мовою; вправи, що виконуються мовою перекладу. 5. За каналом отримання інформації вправи поділяють на: візуальні; аудитивні. 6. За етапами оволодіння вправи розрізняють таким чином: інформаційні (осмислення та засвоєння матеріалу); опера-

ціональні (спрямовані на розвиток навичок); мотиваційні (спрямовані на вдосконалення вмінь). 7. За формою організації вправи бувають: жорсткими (із заданою структурою); вільними (з вільною структурою) [2, с. 145–146].

Деякі дослідники для навчання усного перекладу виокремлюють лише підготовчі й тренувальні вправи [8, с. 31], поділяючи їх на такі групи залежно від аспектів підготовки: а) вправи на мнемотехніку; б) вправи з організації усного мовлення; в) вправи на подолання труднощів усного перекладу; г) вправи на застосування комплексних трансформацій під час усного перекладу.

До вправ на мнемотехніку, яка дає змогу розвинути кілька видів пам'яті, тобто навички запам'ятовування інформації і порядку розташування інформативних одиниць, відносять вправи з повнозначними словами, цифрами, власними іменами і назвами, які умовно поділяють на безасоціативні, асоціативні та операційні [8, с.31]. Зазвичай до безасоціативних відносять позаконтекстні вправи з тематичними і числовими рядами, зважаючи на необхідність формування уміння утримувати в пам'яті початковий текст доти, доки він не буде перекладений. Вправи з числами передбачають повторення або запис групи чисел, що не викликають асоціацій, збільшуючи їх кількість. Тренування такої навички числового запам'ятовування починають рідною мовою, згодом переходять на іноземну (наприклад, 82, 56, 986, 3 456, 47 869, 132 657, 7 687 868). Тематичні ряди містять повнозначні слова, власні імена, назви, слова-реалії, які не пов'язані із загальновідомою інформацією і передбачають повторення групи слів, не змінюючи їх послідовності (стіл, стілець, крісло, канапа). Фахівці радять розбивати тематичний ряд неочікуваним словом, що дає змогу перекладачеві бути завжди готовим до появи несподіваної нової інформації (ананаси, банани, яблука, студенти), поступово збільшуючи кількість слів кожного наступного заняття. Подібними є вправи з топонімами із залученням екзотичної топоніміки (китайської, японської тощо), вправи зі словами-реаліями, грошовими одиницями й вимірами (національні виміри довжини, ваги, площі тощо).

Асоціативні вправи також містять тренування мнемотехніки, ґрунтовані на загальних асоціаціях, у тому числі матеріал, який відображає відомі події або іншу загальновідому інформацію. Починати роботу з такими вправами дослідники

радять з країнознавчо орієнтованих топонімів, що співвідносяться з країнами, мова яких вивчається [1, с. 39].

Операційні вправи передбачають тренування пам'яті і залучення логічних завдань (перетворення екзотичних просторових і часових вимірів на національні чи навпаки, операції додавання, віднімання, множення, ділення запропонованих чисел). Такі вправи спрямовані на підтримку пам'яті в мобілізованому стані.

Вправи з організації усного мовлення охоплюють інтонаційно правильне оформлення висловлювання, високий темп мовлення, чітку дикцію, відсутність невмотивованих пауз, заповнювачів пауз, повторів слів і словосполучень. Зазвичай навички інтонаційного оформлення мовлення формуються і відпрацьовуються на заняттях з практичного курсу іноземної мови, але, на думку фахівців, для підготовки усних перекладачів необхідно використовувати спеціальні вправи.

Щодо тренування темпу мовлення, пропонують виконання таких завдань: виконати переклад якомога швидше; відтворити зміст прослуханого тексту по черзі речення за реченням, орієнтуючись на попереднього перекладача; виконати переклад у визначений термін. Мета вправи «тіньовий повтор» – наслідувати темп мовця, не відстаючи і не наздоганяючи його, намагаючись повторювати текст із запізненням у два-три слова. До цього виду вправ належить вправа на тренування ситуаційних висловлювань (урочисті події, приїзд офіційних делегацій, промови тощо), де відпрацьовуються стандартні речення, що використовуються як звертання, вітання, побажання, подяка, пошана, визнання заслуг, співчуття тощо. Важливість такої вправи полягає в наданні перекладачу впевненості перед виконанням перекладу і повної зосередженості на виконанні поставленого завдання.

До цього блоку відносять вправи на перефразування, де допускаються лексичні заміни, додавання, розбиття фрази тощо. Важливим вважається розвиток вміння заповнювати пустоти, що виникають унаслідок різних чинників усного перекладу. Студент використовує «нейтральні висловлювання» під час перекладу зв'язних текстів з пропущеними словами або реченнями, що має створювати враження закінченого повідомлення.

Розвитку вміння швидко будувати мовленнєву схему в різних умовах сприяє вправа на перетворення синтаксичної структури речення. Фраг-

мент тексту рідною, а потім іноземною мовою необхідно переформулювати, починаючи почергово з різних слів. Сюди можна віднести так звані риторичні вправи на варіювання висловлювання і вправи з уникнення дослівних формулювань.

Наступний вид вправ на подолання труднощів усного перекладу передбачає виконання вправ на зворотне коригування, контекстуальну здогадку, використання лексичних і граматичних трансформацій. Формувати вміння на виявлення та подолання лінгвістичних труднощів під час усного перекладу спрямовані вправи на автоматизацію вживання перекладацьких відповідників, на знаходження периферійних значень, сполучуваність лексичних одиниць. Особливістю використання таких вправ є автоматизм уживання перекладацьких відповідників, оскільки в усного перекладача немає часу на пригадування еквівалентів.

Дослідники також зауважують важливість автоматизму для уникнення вагань і тривалих пауз під час усного перекладу, які заважають адекватному сприйманню тексту перекладу і порушують комунікацію між співрозмовниками [8, с. 40]. Отже, на заняттях студенти мають використовувати найуживаніші перекладацькі відповідники з високим ступенем автоматизму. Запобігти недолікам процесу некоректного перенесення зазначених перекладацьких відповідників з одного контексту до іншого можна за допомогою так званого заучування перекладацьких еквівалентів у контексті, що, на думку дослідників, сприяє кращому запам'ятовуванню [8, с. 40].

Ще один варіант вправи на засвоєння перекладацьких відповідників – сполучуваність лексичних одиниць. У процесі виконання такої вправи студенти мають пов'язати низку слів з іншими словами в контексті. Ця вправа спрямована на виокремлення глибинних змістових категорій одиниць мови оригіналу з трансформацією в глибинні змістові категорії одиниць мови перекладу. Наприклад, виокремлення лінгвокогнітивної моделі «брудний» дає змогу передбачити і пояснити вживання цієї одиниці у відповідних ситуаціях: «брудні гроші», «брудні руки», «брудний бізнес», «брудна гра» тощо.

Для належного закріплення перекладацьких відповідників пропонуються чотиритактні вправи, суть яких полягає в прослуховуванні і перекладі речення студентом, а після прослуховування правильного варіанта повторення його [9].

Вправи на розвиток контекстуальної здогадки передбачають заповнення відсутніх компонентів структури речення або тексту. Дослідники виокремлюють два типи таких вправ [1, с. 119]. Однією із зазначених вправ є прогнозування, або заповнення купюр (*cloze-exercises*), коли треба заповнити навмисно зроблені пропуски відповідними словами або висловлюваннями. Другий тип передбачає вміння завершити висловлювання. Незважаючи на факт існування кількох варіантів завершення, така вправа спонукає зберігати логіку висловлювання і одночасно активізує фонові знання [1, с. 119].

Вправа на зворотне коригування в усному перекладі спрямована на розвиток уміння вдаватися до узагальненого перекладу висловлювань, зміст яких недостатньо зрозумілий з контексту. Почувши наступне висловлювання і з'ясувавши зміст попереднього, перекладач має здійснити зворотне коригування і компенсувати втрачену інформацію.

Остання вправа зазначеного виду – навчальний двосторонній переклад, під час якого перекладач перекладає послідовно як з іноземної на рідну, так і навпаки, зберігаючи основні параметри цього виду перекладацької діяльності (одноразове сприймання повідомлення, усне одноразове оформлення перекладу, прямий зв'язок з учасниками комунікації, порівняно невеликий обсяг тексту перекладу, обмежений у часі перехід з однієї мови на іншу, послідовний порядок перекладацьких операцій).

Вправи на застосування *комплексних трансформацій* охоплюють вправи на компресію вихідного повідомлення, абзацно-фразовий переклад, мікрореферування, диктант-переклад тощо. В основі механізму компресії, яка являє собою спосіб зменшення обсягу повідомлення без завдання шкоди комунікативному наміру мовця і здійснюється за допомогою синонімічної заміни частин висловлювання і вилучення відрізків мовлення, які дублюють зміст попередніх відрізків або є надлишковими, лежить смисловий аналіз. Основними методами смислового аналізу є метод вибору слів із найбільшим семантичним навантаженням (тема – рема і зв'язок між ними) і метод трансформації (лексичні, морфологічні, синтаксичні та граматичні заміни). Найпоширенішими вправами на компресію вважаються: переклад одного складного речення за допомогою двох простих, заміна підрядного зв'язку

сурядним, переклад необхідного складу структури речення без доповнень і пояснень, заміна синонімами чи описовими зворотами слова і висловлювання, компресія висловлювання рідною мовою і переклад його скороченого варіанта.

Вправи на мікрореферування спрямовані на розвиток уміння розуміти і запам'ятовувати основний зміст усного повідомлення. Під час виконання такої вправи викладач зачитує уривок, що містить одну основну думку, студенти мають відтворити її кількома словами. Найефективнішим матеріалом для мікрореферування вважають інформаційні повідомлення обсягом 20-40 слів. Але, визнаючи важливість такого уміння, на яке спрямована ця вправа, поділяємо думку Л.М. Черноватого, що мікрореферування не є вправою на переклад, а лише на підготовку до нього [16, с. 278].

Суперечливим видається підхід деяких дослідників, які до зазначеного виду вправ додають абзацно-фразовий переклад, визначаючи його як вправу, коли він є різновидом усного перекладу [8, с. 37]. На думку дослідниці, абзацно-фразовий переклад стає в пригоді для розвитку професійного вміння використовувати перекладацькі прийоми, такі як функціональна заміна, описовий переклад, компенсація втрат.

Ще одним видом вправи на застосування трансформацій є диктант-переклад, який дає змогу з'ясувати обізнаність студентів із способом перекладу лексичних, фразеологічних одиниць, термінів і граматичних структур, і переклад-переклад, що передбачає відпрацювання вміння, які готують до усіх видів усного перекладу.

Знов-таки, видається нелогічним підхід деяких дослідників, які відносять до зазначеного виду вправ переклад з аркуша, визначаючи його як вправу, коли він є окремим видом усного перекладу, і вправу на тренування перекладацького скоропису [8, с. 38]. Цілком поділяємо думку Л.М. Черноватого, що навчання перекладацького скоропису доцільно здійснювати окремим блоком, оскільки це окрема діяльність, яка сама складається з притаманних тільки їй дій та операцій [16, с. 292].

Отже, перелічені вище підходи до розв'язання проблеми вправ для навчання перекладу є цінними і важливими для подальшого дослідження. Вони дозволяють констатувати недостатнє випрацювання відповідного теоретичного підґрунтя для класифікації вправ, призначених для навчання усного перекладу, і зумовлює конкре-

тизувати критерії і визначити типологію вправ для навчання магістрів-філологів УПП у ЗЕС.

Зважаючи на те, що типологія – це вид наукової систематизації, видається доцільним підійти до її визначення через відповідні критерії, на основі яких відбувається класифікація. Тому типи, види та групи вправ для формування фахової компетентності усного перекладача (ФКУП) будемо розрізняти за відповідними критеріями. Розглянемо типи вправ для навчання УПП за визначеними критеріями і надамо відповідні пояснення.

Слідом за Н. В. Майер [11, с. 98], вважатимемо основним критерій *«цільового призначення»*, оскільки вправи для навчання УПП у ЗЕС спрямовані на досягнення відповідних проміжних цілей формування ФКУП у ЗЕС – оволодіння спеціальними навичками УПП, спеціальними і стратегічними вміннями УПП у межах окремих компетентностей. Згідно з цим критерієм виокремлюємо такі типи вправ для навчання УПП у ЗЕС: 1) для формування навичок УПП; 2) для розвитку вмінь УПП.

Перекладацька діяльність вирізняється прийняттям перекладачем самостійного перекладацького рішення. У межах нашої концепції самостійність вважається необхідним чинником успішного вирішення професійних завдань у діяльності майбутнього перекладача, виявляє особливості його когнітивної сфери і розглядається як важлива риса особистості перекладача, що включає єдину систему здатностей та вмінь індивідуума з оволодіння й використання загальнонавчальних і спеціальних знань, навичок й вмінь в процесі вирішення нових професійних завдань.

Тому вважаємо за доцільне виокремити ще один критерій – *«самостійність перекладацьких рішень»*. Під час виконання вправ, які відповідають такому критерію, формуються такі важливі навички: аналіз ситуації, тексту оригіналу; порівняння тексту оригіналу і тексту перекладу; когнітивні дії спостереження за поведінкою комунікантів, за демонстрацією кращих зразків вирішення типових перекладацьких завдань, виконаних досвідченими перекладачами; узагальнення, прогнозування, перевірки наявності необхідних соціокультурних і мовних знань у студентів, які згодом виявляються в умінні використовувати їх у процесі виконання УПП у ЗЕС у реальних умовах навчального процесу. За таким критерієм визначаємо *аналітичні, трансформаційні та інтерпретаційні* типи вправ.

Аналітичні вправи спрямовані на аналіз ситуації, доперекладацький аналіз текстів оригіналу та зразків вирішення типових перекладацьких завдань, що дозволяє формувати готовність студента до виконання самостійних перекладацьких дій і їхнього перекладацького мислення.

Трансформаційні вправи передбачають самостійне використання студентами перекладацьких трансформацій і пошук перекладацьких відповідників за заданими викладачем параметрами, що вимагає вищого рівня перекладацької самостійності майбутніх перекладачів. Такі вправи передбачають у процесі роботи з усним білінгвальним діловим дискурсом трансформацію частин або цілого тексту, створення запису тексту оригіналу за допомогою універсального перекладацького скоропису (УПС), вибір перекладацького відповідника або певної лексичної, лексикограматичної й граматичної трансформації.

Інтерпретаційні вправи є проявом найвищого рівня перекладацької самостійності, які виявляє студент у реальних умовах навчального процесу на заняттях з дисципліни «Практика усного перекладу», або під час самостійної роботи та самозапису тексту перекладу.

Формування ФКУП у магістрів-філологів відбувається у таких формах навчання як аудиторна та позааудиторна робота. Тому видається доцільним виокремити *додаткові* критерії, одним з яких є *«місце виконання»*, відповідно до якого розрізняємо аудиторні, що передбачають роботу на практичних заняттях; лабораторні, що передбачають відпрацювання в мультимедійному лінгфонному класі поза розкладом; домашні, що передбачають самостійну роботу в позааудиторні години з використанням / без використання Інтернет-технологій.

Оволодіння ФКУП у межах відповідних організаційних форм навчання магістрів-філологів передбачає різні режими виконання вправ для навчання УПП у ЗЕС, що дозволяє введення критерію *«режим виконання»*, за яким вправи розрізняються на такі типи: індивідуальні, що характеризуються високим рівнем самостійності та врахуванням індивідуальних особливостей студентів (розумових, психологічних, фізіологічних); парні, що характеризуються активною діяльністю кількох студентів; у малих групах, що характеризуються високою активною діяльністю певної кількості студентів; у командах, характеризуються високою активною діяльністю певної кількості

студентів; у групі, що характеризуються високою активною діяльністю всіх студентів.

Розрізняють односторонній та двосторонній переклад УПП, що передбачає використання однієї або двох мов. Отже, доцільним вважається введення критерію «*участь рідної/іноземної мови*», за яким розрізняємо такі типи вправ: одномовні; двомовні.

У процесі формування ФКУП у ЗЕС практикуються різні види перекладу: усний послідовний переклад, абзацно-фразовий (без використання УПС), переклад з аркуша та створення перекладацького запису. Виходячи з цього, за критерієм «*характер виконання*» розрізняємо такі типи вправ: усні вправи (послідовний переклад з використання УПС та без використання УПС); письмові (для розвитку системи УПС).

На заняттях з дисципліни «Практика усного перекладу» використовують різні аутентичні матеріали для навчання студентів магістратури УПП, що передбачає використання відео- та аудіо-записів. Тому вводимо критерій «*канал отримання інформації*», за яким розрізняємо такі типи вправ: аудіовізуальні, призначені для сприйняття за допомогою зорового та слухового аналізатора; аудитивні, призначені для сприйняття слуховим аналізатором.

У процесі навчання УПП не всі вправи містять рольовий компонент, який імітує професійно орієнтовану діяльність перекладача. Зважаючи на специфіку когнітивних дій перекладача та необхідність тренування його психологічних механізмів (загальнопсихологічних: сприйняття, пам'ять, осмислення; специфічно діяльнісних: увага, ймовірнісне прогнозування, попереджувальний синтез мовлення; та специфічно перекладацькі: компресія, перекодування, декомпресія, переключення тощо), за критерієм «*наявність/відсутність ігрового/рольового компонента*» виокремлюємо такі типи вправ: без ігрового/рольового компонента, з рольовим компонентом, з нерольовим ігровим компонентом.

Зважаючи на специфіку УПП, який передбачає використання УПС у процесі здійснення перекладу текстів великого обсягу, доцільним вважається виокремлення критерію «*наявність/відсутність опор*», за яким розрізняємо такі типи вправ: без опор; із спеціально створеними опорами для виконання вправ для перекладу з аркуша, зворотного перекладу, аналітичних вправ на компресію і декомпресію, для перекладу за допомогою скла-

дених студентами опор у формі плану або нотаток за допомогою УПС; з природними опорами (використання коментаря спікера або слайдів до презентацій).

Таблиця 1

Типологія вправ для формування фахової компетентності усного перекладача

Критерії	Типи вправ
<i>Основні</i>	
1. Цільове призначення	Для формування навичок УПП Для розвитку вмінь УПП
2. Самостійність перекладацьких рішень	Аналітичні, трансформаційні, інтерпретаційні
<i>Додаткові</i>	
3. Місце виконання	Аудиторні, лабораторні, домашні
4. Режим виконання	Індивідуальні, парні, у малих групах, у команді, у групі
5. Участь рідної/іноземної мови	Одномовні, двомовні
6. Характер виконання	Усні, письмові
7. Канал отримання інформації	Аудіовізуальні, аудитивні
8. Наявність / відсутність ігрового / рольового компонента	Без ігрового/рольового компоненту, з рольовим компонентом, з нерольовим ігровим
9. Наявність/відсутність опор	Без опор, із спеціально створеними опорами, за допомогою створених студентами опорами, з природними опорами

Умовні позначення до Табл. 1: УПП – усний послідовний переклад

Розроблена нами типологія вправ для навчання УПП, представлена в Табл. 1, дозволяє перейти до визначення їх *видів*, які розрізняємо за *єдиним* критерієм «операція, дія або діяльність, яку виконує студент». Для *формування навичок УПП* виокремлюємо вправи на: аналіз, виділення головної та уточнювальної інформації; сприйняття, упізнання, диференціацію, ідентифікацію лексичних одиниць мовлення з виокремленням ключової інформації висловлювання/тексту; імітацію зразка мовлення мовою оригіналу/перекладу, вставлення лексичних одиниць, складання синонімічних рядів, перефразування, аудіювання/читання з метою одержання і виділення інформації; заміну граматичної форми; звуження і розширення речень, об'єднання простих речень в одне складне, роз'єднання складного речення на кілька простих; вправи на тренування різних видів пам'яті (мнемотехніка, безасоціативне та асоціативне запам'ятовування), ехоповторення, формування навичок УПС; імітація зразка мовлення мовою оригіналу; імітація зразка мовлення мовою перекладу; ехоповторення; оформлення

перекладу в умовах одноразовості продукування говоріння; синхронізація слухового сприйняття тексту оригіналу з письмом і читання УПС з говорінням.

Уміння УПП ми розрізняємо на спеціальні та стратегічні відповідно до специфіки психолінгвістичних механізмів породження тексту перекладу та процесу прийняття відповідного перекладацького рішення з використанням перекладацьких стратегій.

Для розвитку умінь УПП, які розрізняються на *спеціальні та стратегічні*, виокремлюємо такі *види* вправ.

Розвиток *спеціальних умінь УПП* передбачає аналіз висловлювання; аналіз перекладацьких прийомів; тренування ситуаційних висловлювань та стандартних речень; синхронізацію аудіювання, письма, читання та говоріння з метою здійснення перекладацьких дій; уживання перекладацьких відповідників; сполучуваність; підстановка; застосування комплексних перекладацьких трансформацій; компресію/декомпресію; об'єднання одноструктурних і різноструктурних зразків мовлення в надфразу єдність; розширення; завершення висловлювання; рецепцію з письмовою фіксацією змісту фрагмента тексту; репродуктивне говоріння, яке супроводжується референтним читанням; виконання паралельних дій двома мовами; швидкий перехід з однієї робочої мови на іншу; ідентифікацію перекладацьких прийомів та їх використання; розшифрування абревіатур; переклад топонімів; синонімічний переклад (на рівні окремих слів, словосполучень, речень); «тіньовий повтор», тренування ситуаційних висловлювань та стандартних речень; риторичні вправи на варіювання висловлювання; вправи на тлумачення запропонованих термінів; вправи з уникнення дослівних формулювань; автоматизм уживання перекладацьких відповідників; знаходження периферійних значень; сполучуваність лексичних одиниць; підстановку; розвиток контекстуальної здогадки (заповнення купюр); застосування комплексних перекладацьких трансформацій (лексичних, граматичних, лексико-граматичних); компресію/декомпресію вихідного повідомлення, розширення, завершення, мікрореферування; диктант-переклад; переклад-переказ тексту; кодування та декодування запису УПС; зовнішнє оформлення говоріння (чітка дикція, інтонаційне оформлення, голосне говоріння).

Для розвитку *стратегічних умінь УПП* виокремлюємо такі *види* вправ: об'єднання одноструктурних і різноструктурних зразків мовлення в надфразу єдність; розпізнавання лінгвістичних маркерів соціальних відносин (формули вітання, прощання, емоційні вигуки); розпізнавання маркерів мовленнєвої характеристики реципієнта; аналіз перекладацьких труднощів; аналіз перекладацьких завдань; зворотне коригування, прогнозування імовірного когнітивного дисонансу і невідповідностей; знаходження стандартних перекладацьких рішень; знаходження адекватних перекладацьких рішень згідно з ситуацією; односторонній/двосторонній переклад без фіксації (абзацно-фразовий), односторонній/двосторонній послідовний переклад з фіксацією; аналіз результатів власної діяльності.

Конкретизуємо види вправ у поєднанні з визначеними типами за двома основними критеріями – цільове призначення і самостійність перекладацького рішення (Табл. 2).

Результати дослідження. Аналіз підходів до розв'язання проблеми типології вправ для навчання перекладу дозволяє констатувати недостатнє випрацювання відповідного теоретичного підґрунтя для класифікації вправ, призначених для навчання усного перекладу, що зумовлює потребу конкретизувати критерії і визначити типологію вправ для навчання магістрів-філологів УПП у ЗЕС. Основним вважаємо критерій «цільового призначення», оскільки вправи для навчання УПП у ЗЕС спрямовані на досягнення відповідних проміжних цілей формування ФКУП у ЗЕС – оволодіння спеціальними навичками УПП, спеціальними і стратегічними умінями УПП у межах окремих компетентностей. Згідно з цим критерієм виокремлюємо такі типи вправ для навчання УПП у ЗЕС: 1) для формування навичок УПП; 2) для розвитку умінь УПП. За критерієм «самостійність перекладацьких рішень» визначаються *аналітичні, трансформаційні та інтерпретаційні* типи вправ. За додатковими критеріями виокремлюємо аудиторні, лабораторні, домашні (за місцем виконання); індивідуальні, парні, у малих групах, у команді, у групі (за режимом виконання); одномовні, двомовні (за участю рідної/іноземної мови); усні, письмові (за характером виконання); аудіовізуальні, аудитивні (за каналом отримання інформації); без ігрового/рольового компонента, з рольовим компонентом, з нерольовим ігровим (за наявністю / відсутністю ігрового / рольового

Типи і види вправ для формування навичок і розвитку умінь усного послідовного перекладу

Типи вправ	Аналітичні	Трансформаційні	Інтерпретаційні
	Види вправ		
Для формування навичок усного послідовного перекладу	Аналіз, виокремлення головної та уточнюючої інформації	Зіставлення; синтез; узагальнення інформації; імовірнісне прогнозування; заміна; запам'ятовування; розширення місткості пам'яті; перекладацькі трансформації; тема-рематичне членування	Імітація; ехоповторення; синхронізація дій; кодування, декодування; відтворення; диктант-переклад
Для розвитку умінь усного послідовного перекладу	<i>Для розвитку спеціальних умінь усного послідовного перекладу</i>		
	Аналіз висловлювання; аналіз перекладацьких прийомів	Сполучуваність; підстановка; комплексні перекладацькі трансформації; компресія; декомпресія; об'єднання; розширення; завершення висловлювання	Тренування ситуаційних висловлювань та стандартних речень; синхронізація; синонімічний переклад; ехоповторення; контекстуальна здогадка; мікрореферування; диктант-переклад; переклад-переказ тексту; кодування та декодування; зовнішнє оформлення говоріння; перехід з однієї робочої мови на іншу; використання перекладацьких прийомів; перефразування; заповнення купюр; відтворення; кодування, декодування
	<i>Для розвитку стратегічних умінь</i>		
	Аналіз лінгвістичних маркерів соціальних відносин; аналіз перекладацьких труднощів; аналіз перекладацьких завдань; аналіз результатів власної діяльності	Об'єднання одноструктурних і різноструктурних зразків мовлення в надфразову єдність; компенсація вербальними та невербальними засобами процесу усного перекладу; перекладацькі трансформації	Зворотне коригування; знаходження стандартних перекладацьких рішень; знаходження адекватних перекладацьких рішень згідно з ситуацією; реферативний переклад; аргументація вибору перекладацького рішення; односторонній / двосторонній переклад без фіксації, односторонній / двосторонній послідовний переклад з фіксацією

компонента); вправи без опор, із спеціально створеними опорами, за допомогою створених студентами опор, з природними опорами (за наявності/відсутності опор).

Перспективи подальших розвідок. Підготовка перекладача має забезпечити засвоєння знань, розвиток навичок, формування вміння та здатностей. На основі викладеного вище можна стверджувати, що, у процесі навчання магістрів-філологів усного перекладу у ЗЕС на перший план виходить необхідність удосконалювати особистісні якості студентів, їх комунікативні й професійні уміння, уміння міжкультурного спілкування, спеціальні та стратегічні уміння усного перекладу, уміння виступати на публіці, знання робочих мов, загальну ерудицію, здатність вирішувати професійні завдання. У результаті використання запропонованих типів і видів вправ у процесі перекладу елімінуються типові труднощі і помилки; перекладацький скоропис не відволікає увагу студента; вдається досягти невимушеної концентрації уваги на поняттях і концептах, а не на окремих словах; студенти краще усвідомлюють власні слабкі і сильні сторони, а це приводить до більш ефективного використання їхніх ресурсів, уникнення помилок і прогалин у знаннях. Саме правильно і раціонально складені вправи, їх послідовність та взаємозв'язок на всіх етапах сприяють оптимальному процесу навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : учеб. пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей / И. С. Алексеева. – СПб. : Союз, 2004. – 288 с.
2. Аликина Е. В. Введение в теорию и практику устного последовательного перевода : учеб. пособие / Е. В. Аликина. – М. : Восточная книга, 2010. – 192 с.
3. Ганічева Т. В. Методика навчання майбутніх філологів усного англомовного двостороннього перекладу у галузі прав людини : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Т. В. Ганічева. – Харків, 2008. – 182 с.
4. Истомина А. А. Методика обучения студентов устному и письменному диалогическому взаимодействию средствами синхронной интернет-коммуникации (английский язык, неязыковой вуз) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Александр Андреевич Истомин. – М., 2013. – 23 с.
5. Комиссаров В. Н. Теория перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 384 с.
6. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 424 с.
7. Комиссаров В. Н. Лингвистическое переводоведение в России : учеб. пособие / В. Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 2002. – 184 с.

8. Лавриненко О. О. Методика викладання перекладу : навч. посіб. / Олександр Олександрович Лавриненко. – К. : Вид-во КиМУ, 2011. – 154 с.
9. Латышев Л. К. Технология перевода : учеб. пособие для студ. лингв. вузов и фак. / Лев Константинович Латышев. – 3-е изд., стер. – М. : Академия, 2007. – 320 с.
10. Львовская З. Д. Теоретические проблемы перевода (на материале испанского языка) : монография / З. Д. Львовская. – М. : Высш. шк., 1985. – 232 с.
11. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика : монографія / Н. В. Майер. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – 472 с.
12. Максимов С. Є. Усний двосторонній переклад (англійська та українська мови). Теорія та практика усного двостороннього перекладу для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: навч. посіб. / Сергій Євгенович Максимов. – К. : Ленвіт, 2007. – 416 с.
13. Максименко О. В. Усний переклад : теорія, вправи, тексти (французька мова) / Олена Всеволодівна Максименко. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 168 с.
14. Пушкина А. В. Обучение устному последовательному переводу студентов-лингвистов в рамках программы «Второе высшее образование» : автореф. дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / А. В. Пушкина. – М., 2015. – 23 с.
15. Тарнаева Л. П. Обучение будущих переводчиков трансляции культурно-специфических смыслов институционального дискурса : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Лариса Петровна Тарнаева. – СПб., 2014. – 495 с.
16. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студентів вищих закладів освіти за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с. – (Серія «UTTA Series»).
- du u haluzi prav liudyny : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / T. V. Hanicheva. – Kharkiv, 2008. – 182 s.
4. Istomin A. A. Metodika obuchenija studentov ustnomu i pis'mennomu dialogicheskomu vzaimodejstvu sredstvami sinhronnoj internet-kommunikacii (anglijskij jazyk, nejazykovoju vuz) : avtoref. diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Aleksandr Andreevich Istomin. – M., 2013. – 23 s.
5. Komissarov V. N. Teorija perevoda / V. N. Komissarov. – M. : JeTS, 2001. – 384 s.
6. Komissarov V. N. Sovremennoe perevodovedenie / V. N. Komissarov. – M. : JeTS, 2002. – 424 s.
7. Komissarov V. N. Lingvisticheskoe perevodovedenie v Rossii : ucheb. posobie / V.N. Komissarov. – M. : JeTS, 2002. – 184 s.
8. Lavrinenko O. O. Metodika vkladannja perekladu : navch. posib. / Oлександр Oлександрович Lavrinenko. – K. : Vid-vo KiMU, 2011. – 154 s.
9. Latyshev L. K. Tehnologija perevoda : ucheb. posobie dlja stud. lingv. vuzov i fak. / Lev Konstantinovich Latyshev. – 3-e izd., ster. – M. : Akademija, 2007. – 320 s.
10. L'vovskaja Z. D. Teoreticheskie problemy perevoda (na materiale ispanskogo jazyka) : monografija / Z. D. L'vovskaja. – M. : Vyssh. shk., 1985. – 232 s.
11. Majier N. V. Formuvannia metodychnoi kompetentnosti u majbutnikh vykladachiv frantsuz'koi movy: teoriia i praktyka : monohrafiia / N. V. Majier. – K. : Vyd. tsentr KNLU, 2015. – 472 s.
12. Maksimov S. Ye. Usnyj dvostoronnij pereklad (anhlijs'ka ta ukrains'n'ka movy). Teoriia ta praktyka usnogo dvostoronn'oho perekladu dlja studentiv fakul'tetu perekladachiv ta fakul'tetu zaocnogo ta vechirn'oho navchannia: navch. posib. / Serhij Yevhenovych Maksimov. – K. : Lenvit, 2007. – 416 s.
13. Maksymenko O. V. Usnyj pereklad : teoriia, vpravy, teksty (frantsuz'ka mova) / Olena Vsevolodivna Maksymenko. – Vinnytsia : Nova knyha, 2008. – 168 s.
14. Pushkina A. V. Obuchenie ustnomu posledovatel'nomu perevodu studentov-lingvistov v ramkah programmy «Vtoroe vysshee obrazovanie» : avtoref. diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / A. V. Pushkina. – M., 2015. – 23 s.
15. Tarnaeva L. P. Obuchenie budushhih perevodchikov transljaciji kul'turno-spezificheskikh smyslov institucional'nogo diskursa : dis. ... d-ra ped. nauk : 13.00.02 / Larisa Petrovna Tarnaeva. – SPb., 2014. – 495 s.
16. Chernovatyj L. M. Metodyka vykladannia perekladu iak spetsial'nosti : pidruchnyk dlja studentiv vyschykh zakladiv osvity za spetsial'nistiu «Pereklad» / L. M. Chernovatyj. – Vinnytsia : Nova Knyha, 2013. – 376 s. – (Serii «UTTA Series»).

REFERENCES

1. Alekseeva I. S. Professional'nyj trening perevodchika : ucheb. posobie po ustnomu i pis'mennomu perevodu dlja perevodchikov i prepodavatelej / I. S. Alekseeva. – SPb. : Sojuz, 2004. – 288 s.
2. Alikina E. V. Vvedenie v teoriju i praktiku usnogo posledovatel'nogo perevoda : ucheb. posobie / E. V. Alikina. – M. : Vostochnaja kniga, 2010. – 192 s.
3. Hanicheva T. V. Metodyka navchannia majbutnikh filolohiv usnogo anhlovomnogo dvostoronn'oho perekla-

Отримано 14.04.2018 р.